

RFF:s (Riksförbundet för Förstärkt Familjehemsvård) synpunkter och problemanalys utifrån Socialdepartementets förslag om nationella förändringar för familjehemsvården som presenterades digitalt 3 maj med bl a utredare Marta Nannskog, SOU 2021:06.

RFF är ett rikstäckande förbund av verksamheter som bedriver konsulentstött familjehemsvård för barn, unga och vuxna. Med konsulentstött familjehemsvård avses även konsulentstött jourhemsvård.

För att bli medlem kräver RFF att verksamheten genomgår en certifieringsprocess för att verksamheten skall bedrivas etisk, professionellt och med god kvalitet.

RFF menar att det uppdrag utredningen fått från regeringen, att öka familjemmens möjlighet att ge god vård, öka antalet lämpliga familjehem m.m, inte helt hänger samman med de förslag de presenterat. RFF har svårt att få en helhetsbild av vad förändringarna skulle kunna innebära då en hel del information saknas kring utförandet av de olika förslagen. RFF undrar om man har gjort en konsekvensanalys av vad de olika förslagen skulle innebära, ex. barnperspektivet, organisation, resurser med mera samt om de lyssnat in kommuner samt familjehem kring vad de tycker och vill.

Problem som bör belysas och analyseras:

Inför en placering behöver varje barns behov identifieras och bedömas för att få rätt vårdinsats. Vår erfarenhet är att många sammanbrott beror på fel vårdinsats eller att vårdinsatsen inte fylls på med kompletterande insatser eller att samverkan mellan olika aktörer såsom skola, BUP, habilitering och Socialtjänst inte fungerar tillfredsställande. Tyvärr ser vi dagligen förfrågningar från Socialtjänsten som berör barn och unga där jourhem och familjehem inte är en rätt vårdnivå initialt. Det handlar ofta om stora vårdbehov som är för omfattande och svåra för vanliga familjer att klara av. Det krävs en kunskapsutveckling och forskning kring detta och så småningom även en kunskapsstyrning.

I SOU 2014:3 konstaterade man att det inte fanns belägg för professionalisering av familjehemsvården. Familjehem är vanliga familjer med särskilt viktiga egenskaper och utrymme för att ta emot barn i sina hem.

Trots olika former av omfattande stöd, finns det begränsningar i vilka uppdrag dessa familjer kan ta och utföra. Utredningens problemanalys säger att fler och fler familjehemsuppdrag kräver kompletterande insatser och stöd. Här vore det önskvärt att klargöra vilka insatser kring familjemmen och för familjemmen som skulle behövas?

Privata aktörer finns och har ökat utifrån behovet hos kommuner att ta hjälp utifrån kompletterande insatser. RFF har varit en ledande aktör att främja kvalitativ familjehemsvård och var med i dialogen kring att familjehemsvården skulle bli tillståndspliktig 2017 vilket var en positiv förändring. RFF anser att kriterierna för tillstånden att bedriva konsulentstött jour och familjehemsvård är för låga och svår att följa upp av IVO.

Detta ökar möjligheten att oseriösa aktörer får tillstånd och därmed kan fortsätta bedriva sin verksamhet. Därmed finns behov av att se över kriterierna för tillstånden och hur IVO kan följa upp privata aktörer.

Nedan kommer RFF:s kommentarer och frågor kring respektive förslag:

- ***Införande av tillståndsgivning för att vara familjehem***

RFF har svårt att ha en uppfattning huruvida detta skulle vara bra eller inte samt hur det ska organiseras. För att det ska bli bra behöver det finnas väldigt tydliga riktlinjer kring hur detta ska fungera. En del frågeställningar vi har är:

- Vad krävs för att få tillstånd, vem utfärdar och hur lång tid kan det ta att få tillstånd?
- Vad krävs för att få indraget tillstånd (ex. utifrån negativa belastningsregister eller kan en enskild socialsekreterare göra den bedömningen vilket kan bli godtyckligt?).
- Kommer detta register även fungera som register för att söka familjehem utifrån placeringar och matchningar. Vilka har tillgång till det?
- Vem ansvarar för uppdatering av systemet utifrån olika tillstånd och förändringar hos familjehemmen?
- Kan tillstånden baseras på uppgifter som privata aktörer har utifrån deras erfarenhet av familjehemmet, pågående samarbeten och handledningsbarhet samt inhämtande av olika registerutdrag? Att tillstånden är kopplade till den som är tänkt att ge stödet till familjehemmet och har kännedom om de (kommun/privat aktör). Om en kommun/aktör har huvudansvar för att lämna in uppgifter för uppföljning av tillstånden underlättar det. Detta utifrån att familjehem förändras över tid, både utifrån privata omständigheter och utifrån grundtanken att få familjehemsföräldrar att växa med uppgiften, som innebär att de går från att vara novis till ett erfaret familjehem. Det här är en process av strukturerat arbetssätt med stöd, arbetsledning och handledning. Den processen bör ligga med kontinuitet med samma samarbetspartner.

- ***Införande av olika familjehemskategorier där man kan få tillstånd utifrån de olika kategorierna (bland annat vill man öka så kallade nätverkshem)***

Utifrån den information vi fått har vi svårt att avgöra vilka positiva eller negativa konsekvenser detta skulle innebära för familjehemsvården. En risk vi ser är att man tittar för mycket på kategorierna och tillstånden och att matchningen utifrån de specifika individernas behov och familjehemmens kompetens går förlorad.

För att kunna ta ställning behöver vi mer information om vilka kategorierna är och hur definitionen av dessa är? Vad krävs av ett familjehem att tillhöra de olika kategorierna? Vem ska sköta kategorisering och registrering av detta?

- ***Att familjehem ska finnas i ett nationellt register hos IVO.***

RFF har inte tillräcklig information om hur detta register ska byggas upp och användas. Är det samma register som ska innefatta tillstånden för familjehemmen utifrån de olika kategorierna? Om det är ett nationellt register där alla kommuner kommer kunna söka familjehem och fritt använda dessa, kommer det leda till att privata aktörer inte längre har en roll i att rekrytera och utbilda familjehem vilket riskerar att slå ut privata aktörer som står för en stor del av befintliga familjehem samt nyrekrytering. I ett sådant scenario ser vi att mängden familjehem snarare minskar än ökar vilket är ett av utredningens mål.

- ***Tydligare struktur för matchningsprocess och placeringsbeslut***

Rätt matchning är viktigt samt att ha bra underlag för matchning. Den största delen i matchning är personlig kännedom om familjehemmen och Socialtjänstens kännedom om barnet och dess biologiska familj och nätverk. Att ha kännedom om familjehemmens styrkor och utvecklingsområden ökar förutsättningarna att göra bra matchningar samt det stöd som sedan behövs under placeringen. För bra matchningsprocesser krävs kompetens, personlig kännedom och kontinuitet i samarbeten. Vi ser risk att detta går förlorat om kommuner kan använda registret på så sätt som presenterades av utredningen. Alltför instrumentella matchningar ökar risken för sammanbrott och att såväl barn som familjehem far illa.

- ***Kommunernas skyldighet att ge stöd till barn/unga, familjehem och föräldrar stärks***

RFF ser positivt på att man trycker på kommunernas lagstadgade skyldigheter och att barnperspektivet stärks. Vi ser tyvärr många exempel där kommuner brister i sitt uppföljningsansvar. Kontinuiteten i familjehemmet består idag ofta av konsulenterna och Socialtjänsten inte hinner med sitt myndighetsansvar gentemot barnet och dess familj. Många barn och unga talar om upprepade byten av socialsekreterare, vilket bl a skapar en otrygghet för dem. RFF har vid flera tillfällen påtalat de asymmetriska krav som kommunerna ställer på privata aktörer som de själva inte lever upp till.

RFF:s verksamheter erbjuder stöd dygnet runt, årets alla dagar. Detta är en stor trygghet för familjehemmen.

Kommer kommunerna erbjuda beredskap likt privata aktörer gör idag? Eller kommer det läggas åt socialjouren som idag inte verkar ha de resurserna utan oftast hänvisar till ordinarie handläggare.

Vi undrar hur detta ska stärkas och vilka resurser som ska tillsättas för att kommunerna skall leva upp till sina skyldigheter och lagkrav?

- ***Ersättning som ges till familjehem ska ges direkt från kommunen till familjehemmet***

Detta finns redan upphandlat i ett antal ramavtal men nyttjas inte. Det kommer innebära en ökad administration för kommunerna i en redan ansträngd situation. För de kommuner som nyttjar ramavtal har de redan koll på vad de upphandlat och vad de betalar för.

- **Klarlägga om ersättningsnivåerna påverkar tillgången till lämpliga familjehem och se över ersättningssystem bland annat i förhållande till socialförsäkringsförmåner.**

RFF anser att det är bra att familjehemmens ekonomiska villkor och försäkringar ses över.

Familjehem uttrycker ofta att de vill ha bättre villkor för att ex. kunna få tjänstledigt samt tillräkna sig a-kassa och bättre pensionsförmåner.

Många av de familjehem som vänder sig till privata aktörer har tidigare varit familjehem åt kommuner. Skälen till att de bytt är en efterfrågan på stöd, tillgänglighet och kontinuitet som de påtalat att de saknat från kommunerna, snarare än ersättningsnivån. Det finns kommuner som ger högre ersättning idag än många privata aktörer.

Om det handlar om ekonomi är vi gärna med och kan beskriva vilka kostnader som finns för att bedriva familjehemsvård med god kvalitet. Det är självklart många kostnader kring en organisation för att få det att fungera väl som inte enkom handlar om vad den själva handledande familjehemskonsulenten kostar samt arvode och omkostnad till familjehemmet. Kommunerna har full kostnadskontroll på vad vården hos konsulentstödda organisationer kostar, genom de upphandlingar man gör. Självklart är det en total kostnad för både familjehemmet och konsulentorganisationen.

Socialtjänsten:

Idag finns mycket kunskapsstöd från Socialstyrelsen kring olika delar av familjehemsvården. Vi upplever dagligen att detta inte tillämpas. Två centrala dokument för familjehemsvården och placeringen är vårdplanen och genomförandeplanen. Vår erfarenhet är att båda dessa planer saknas i en väldigt stor utsträckning.

Vi möter dagligen en socialtjänst vars handläggare har svårt för att ge tider för planering och uppföljning inklusive kontroll. Ständiga byten av handläggare så att barn blir kvar i jourhem under väldigt långa tider (även bristen på familjehem bidrar). Här kan utredningens förslag få ännu allvarigare konsekvenser för kvalitén i familjehemsvården om man tar bort möjligheten att anlita seriösa konsulentorganisationer.

Det behöver tydliggöras vad som kan och får ingå i vårt uppdrag. Nu finns det krav och önskemål från kommunerna att vi ska utföra uppgifter som inte ingår i vårt uppdrag (tex rapporter om barnets utveckling, umgängesstöd, kontaktfamilj, kontaktperson).

Det uppstår svårigheter när en del aktörer går med på dessa krav och en del inte eller kommuner kräver det i upphandlingar eller anlitar de som tillgodoser det som de egentligen själva har ansvar för. Det finns en stor diskrepans mellan utredningens förslag och det som kommuner efterfrågar.

I stället för att se det som att vi konkurrerar så bör fokus vara på hur vi på bästa sätt kan hjälpas åt för att rekrytera, utbilda och handleda familjehem till alla de barn som har behov av familjehem. Många privata aktörer har stor kompetens kring familjehemsvård och den bör uppskattas och tas tillvara på bästa sätt. Om ansvarsfördelning tydliggörs så borde även tillsyn och uppföljning av privata aktörer bli enklare.

Att ett jourhem skall ha ett generellt medgivande tillkom redan 2011 men vi ser fortfarande att många kommuner varken genomför eller kräver detta. Vissa kommuner kräver att det presenterade jourhemmet skall ha ett medgivande, men de tar inte själva upp det till sin nämnd. De förväntar sig därmed att någon annan har gjort eller skall göra detta. Vi ifrågasätter därför hur man skall uppnå de nya förslagen med tillstånd och register inom en snar framtid om inte kommuner än har klarat att åta sig det som introducerades 2011?

RFF:s slutliga kommentar

- Det hänvisas till oseriösa och kriminella privata aktörer, hur omfattande är detta och finns förslag om hur komma till rätta med detta snarare än att tänka att alla privata aktörers funktion drastiskt ska ändras? Det är olyckligt att utredningen kommer fram till att lösningen på att oseriösa eller kriminella organisationer utnyttjar systemet gör att man också ska minska möjligheterna för seriösa företag att finnas. Tyvärr förekommer kriminell verksamhet i alla välfärdssystem i kommuner, Försäkringskassan med flera, men ingen föreslår därför att dessa samhällsfunktioner så gott som ska läggas ner. Kriminell verksamhet måste stävjas på andra sätt än att seriösa företag ska upphöra.
RFF anser att detta skulle stävjas genom högre ställda kvalitetskrav för IVO:s tillståndsplikt att bedriva konsulentstött jour och familjehemsverksamhet. RFF har utarbetat egna certifieringskrav som ligger till grund för ett medlemskap, som vida överstiger IVO:s krav. (se bilaga). RFF har nekat medlemskap till vissa företag. Kommunerna måste också öka sina kontroller av de företag de använder sig av samt det arbete som utförs samt anmäla till IVO när de är missnöjda.
- Privata aktörer står för en stor del av rekryteringen av nya bra familjehem och många av de seriösa aktörerna gör detta med hög kvalitet och effektivitet. En del familjehem vill vara kopplade till privata aktörer utifrån sitt stöd och kompetens. Om privata aktörer inte kommer kunna ha förutsättningar att bedriva verksamhet som idag kommer troligt privata aktörer inriktade på familjehemsvård minska kraftigt. Förändringarna som utredningen föreslår kommer innebära stor omställning och väldigt stora resurser. Om seriösa aktörer försvinner och kommunerna inte lyckas ställa om för att möta behoven, ser vi ett kommande haveri inom barn och ungdomsvården.
- I stället för att se det som att vi konkurrerar så bör fokus vara på hur vi på bästa sätt kan hjälpas åt för att rekrytera, utbilda och handleda familjehem till alla de barn som har behov av familjehem. Många privata aktörer har stor kompetens kring familjehemsvård och den bör uppskattas och tas tillvara på bästa sätt.

- En fråga i utredningen handlade om att de ska ta ställning till om socialnämnden ska vara skyldig att fortsätta erbjuda familjehemsplacering till den som fyllt 18 år men ej 21 år. Det vore bra eftersom många ungdomar fortfarande då går i skolan eller inte hunnit etablera sig på arbetsmarknaden. Ofta behöver dessa ungdomar fortsatt stöd och blir helt ensam vid avslut av familjehemsplacering.
- RFF delar utredningens syfte att barn och ungdomsvården i Sverige behöver avsevärt förbättras. Det har ett flertal tidigare utredningar påvisat, bl a Vanvårdsutredningen 2006-11, LVU 2014–15. Dessvärre är vår erfarenhet att det gått i motsatt riktning det senaste årtiondet. Det upplevs finnas fler barn och unga med stora vårdbehov samtidigt som Socialtjänsten har många utmaningar där många erfarna flyr ifrån det allra tyngsta arbetet med barn/unga och deras familjer. För familjehemsvården är ett stående dilemma brist på lämpliga familjehem.

RFF:s medlemsorganisationer har arbetat fram ett certifieringssystem för att kvalitetssäkra verksamheterna. Certifieringen grundar sig bland annat på utbildningsnivå, att verksamheterna har god kvalitet och sköter sin ekonomi, lagar och tillstånd. En annat krav för certifiering är att en konsulent max ska ha 10 placeringar för att kunna vara tillgänglig, göra täta hembesök och stötta familjehemmen i deras uppdrag på bästa sätt. I många kommuner har handläggare det dubbla och även fler placeringar att hinna följa upp. Det går inte nog att betona familjehemmens behov av tätt, nära och kontinuerligt stöd. Denna aspekt framkommer inte tillräckligt i utredningens förslag och hur det är tänkt med resurser för att klara av detta?

RFF anser att vi privata aktörer är ett viktigt komplement och alternativ till det kommuner kan erbjuda och tror att samhällets ansvar för barn och unga skulle drastiskt försämrats om vi inte fanns. Vi är gärna med i en dialog framåt eller om ni önskar mer input kring olika frågor och våra tankar inför denna väldigt viktiga fråga för framtidens familjehemsvård och ytterst att barn och unga får så bra och trygg vård som möjligt.

Sammanfattningsvis är vår grundtanke att om det skapas tydlighet kring vad kommuner är skyldiga att göra och att det följs upp att det görs, samt på samma sätt kring privata aktörer så har vi kommit en bra bit på väg. **Vi behövs!**

RFF:s styrelse 2023-06-13

Katarina Martin Ordförande (extern)
 Maria Almér- ABC Jourhem
 Jimmy Ramlöv- Familjehemscenter
 Madeleine Adestedt- Individ o familjer FM AB
 Therese Salazar Fors- Attendo Individ o familj AB
 Mikael Lannerström – Humana/Sociala Tjänster

Afram Chamoun- Familjehem i fokus
 Jon Pettersson- Svenska Familjehem AB
 Ermina Abbes- Omvida AB

